

Länsstyrelsen
Blekinge

Regional strategi

för det drogförebyggande arbetet
i Blekinge län, 2022-2026

Rapport: 2022:13

Rapportnamn: Regional strategi

För det drogförebyggande arbetet i Blekinge län, 2022-2026

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 700-555-2022

ISSN: 1651-8527

Länsstyrelsens rapporter:

<https://www.lansstyrelsen.se/blekinge/om-oss/vara-tjanster/publikationer.html>

© Länsstyrelsen Blekinge

Förord

Vi har många anledningar att prioritera det drogförebyggande arbetet i Blekinge län. Inte minst för att förebygga att barn och unga börjar använda droger, att minska tillgänglig heten, motverka det skadliga bruket, öka tillgången till god vård samt minska skador och dödlighet till följd av droger. Det är nödvändigt att Blekinge har en strategi för arbetet med tydliga prioriteringar som utgår ifrån regionala förutsättningar och lokala behov. Målet är att vi tillsammans arbetar för att uppnå ett socialt hållbart samhälle, fritt från droger.

En viktig förutsättning för att uppnå ett drogfritt samhälle är att prioritera de områden där det förebyggande arbetet behöver utvecklas mest. Våra gemensamma resurser är begränsade, både personellt och ekonomiskt, och det gör våra prioriteringar extra viktiga för att uppnå ett uthålligt och effektivt arbete.

För att öka effekten i vårt förebyggande arbete mot alkohol, narkotika, dopning och tobak är vi därför modiga och vågar prioritera. I fokus för den regionala samverkan under 2022-2026 står därför: Barn, unga, unga vuxna samt narkotika. Med narkotika menas narkotikaklassade preparat, dopningsmedel och narkotika klassade läkemedel. Med barn, unga och unga vuxna menas individer i Blekinge i åldrarna 0-44 år.

Blekinges drogförebyggande strategi är en viktig del i arbetet för barns rätt att skyddas från narkotika enligt Barnkonventionen. Via strategin stödjer vi både regeringens jämställdhetspolitiska och folkhälsopolitiska mål och intentionerna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott. På så sätt blir denna strategi en viktig del i länsstyrelsens samordnade uppdrag inom flera områden och bidrar på flera sätt till utvecklingen av den sociala hållbarheten i Blekinge!

Karlskrona 2022 05 12

Ulrika Messing,
Landshövding i Blekinge län

Blekingesamverkan mot droger

I Blekinge har det sedan 2015 funnits en organisation för länsamverkan inom ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak). Den regionala länsamverkan går under namnet "Blekingesamverkan mot droger" och i arbetet deltar länets fem kommuner, Region Blekinge, Polismyndigheten och Länsstyrelsen i Blekinge. Arbetet styrs och beslutas av länets Regionschefsgrupp som består av kommunchefer/direktörer, regiondirektör, länsråd och lokalpolisområdeschefer.

Blekinge är ett län med stark sammanhållning och stort engagemang inom ANDT-området, med ett väl fungerande lokalt arbete och ett samordnat och pragmatiskt regionalt arbete. Varje år tas en gemensam handlingsplan fram med konkreta aktiviteter som syftar till att bidra till uppfyllandet av de mål som finns i den regionala strategin.

Arbetet med implementering av strategin genom handlingsplanens aktiviteter utgår i första hand ifrån olika etablerade nätverk i länet samt genom respektive organisations ordinarie verksamhet. Vid behov skapas nya regionala arbetsgrupper som ansvarar för ett specifikt område. Arbetsgrupperna är på så sätt föränderliga över tid såväl gällande såväl innehåll som deltagare.

Från nationell till regional strategi

Blekinges regionala strategi tar utgångspunkt i Regeringens nationella strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar för perioden 2022–2025 (ANDTS) i form av följande målområden (Regeringens skrivelse 2021/22:213):

- Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska.
- Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.
- Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska.
- Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
- Personer med skadligt bruk, eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.

- Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller spel om pengar ska minska.
- En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.

Blekinges regionala strategi tar även hänsyn till regeringens nationella brottsförebyggande program Tillsammans mot brott (Regeringen 2017) genom ett särskilt fokus på narkotikabrott och narkotikans roll som finansiering av organiserad brottslighet. Denna strategi är en sammanfattande version, en längre version som även innefattar en lägesbild och analys är även framtagen. För mer information besök Länsstyrelsen i Blekinges hemsida.

Regionala prioriteringar

Prioriteringarna i Blekinges drogförebyggande strategi 2022–2026 tar sin utgångspunkt i en uppföljning av Länsstrategi ANDT, alkohol, narkotika, dopning och tobak i Blekinge län 2016–2020 samt dialoger och workshops med kommun, polis, region, samt Civilsamhälleorganisationer och ungdomar.

En slutsats ifrån uppföljningen är att det breda ANDT arbetet under föregående strategiperiod har varit lyckosamt, men att framtida arbete behöver fokusera på det område som behöver utvecklas mest angående preventiva insatser, nämligen bruk, smuggling och försäljning av narkotika och narkotikaklassade läkemedel. Under de workshops och dialoger som genomfördes påtalades också vikten av att i det framtida regionala förebyggande arbetet prioritera målgrupperna barn, unga och unga vuxna samt olika narkotikasubstanser.

Regionala prioriteringar:

- Minskad införsel och försäljning av narkotika, illegala narkotikaklassade läkemedel och dopningsmedel i Blekinge
- Ett förebyggande arbetet med fokus på risk- och skyddsfaktor för normbrytande beteenden och narkotikaanvändning
- Förstärka arbetet med att förebygga bruk av narkotika, dopning och narkotikaklassade läkemedel hos unga vuxna
- Stärka länets arbete gällande samsjuklighet, psykisk ohälsa och missbruk eller beroende, med fokus på utsatta grupper
- Motverka den narkotikarelaterade dödligheten till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar och utveckla det drogförebyggande arbete i trafiken

1.

Minskad införsel och försäljning av narkotika, illegala narkotikaklassade läkemedel och dopningsmedel i Blekinge

Blekinge ska under de kommande fyra åren arbeta för att minska tillgången på narkotika, illegala narkotikaklassade läkemedel och dopningsmedel i Blekinge genom att myndighetsgemensamt samverka kring insatser för minskad införsel och försäljning i länet. Arbetet ska utgå ifrån regionala och lokala lägesbilder som beskriver hur införsel och försäljning fungerar i länet, samt förändringar på narkotikamarknaden som till exempel en ökad försäljning via mobiltelefon, nya marknadsföringsstrategier för försäljare och en ökad service gentemot köpare, förändringar i smuggling via godstrafiken och ökade narkotikaförsändelser via postflödet (Brå 2021a). För att lyckas med detta är det viktigt att fokusera särskilt på vad myndigheter och organisationer i länet kan göra tillsammans för att störa ut de narkotikamarknader som finns regionalt och lokalt.

Narkotikaklassade läkemedel blir vanligare

Tillgången till narkotika och narkotikaklassade läkemedel har enligt regeringen (Regeringens proposition 2020/21:132) ökat de senaste åren både i Sverige, EU och internationellt. Narkotika är samtidigt en viktig inkomstkälla för kriminella nätverk och aktörer som antingen själva utgör, eller är beroende av gränsöverskridande organiserad brottslighet för tillverkning, smuggling och försäljning av olika illegala preparat. Marknaden för handel med olaglig narkotika inom EU beräknas omsätta minst 30 miljarder euro årligen, pengar som sedan används för att finansiera narkotika eller annan brottslighet (Regeringen 2020). Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN 2019b) uppgav 5,3 % av befolkningen i åldrarna 17–84 år att de använt icke-förskrivna narkotikaklassade läkemedel under de senaste 12 månaderna. Jämfört med 4,2 % för klassisk narkotika som cannabis, kokain och liknande (Sundin et al. 2018). Konsumtion av icke-läkarpreskriberade narkotikaklassade läkemedel är alltså vanligare än användningen av vanlig narkotika i den vuxna befolkningen (CAN 2019a).

Minskning av tillgänglighet

Tillgänglighet och pris på narkotika är viktiga bestämningsfaktorer för hur konsumtionen i samhället utvecklas, och i nästa led för vilka skadeomfattningar konsumtionen får. Tillgänglighetsbegränsande insatser har därför starkt stöd i forskningen för att minska skadeeffekterna av olika preparat (Leifman et al. 2020). Svenska myndigheter beräknas beslagta mellan 10-20 % av den narkotika som smugglas in i landet varje år enligt Brottsförebyggande rådet (Brå 2021a). Samtidigt har gatupriserna för så gott som alla narkotikasorter minskat sedan 80-talet, speciellt för amfetamin och heroin (CAN 2021a). Organiseringen av narkotikadistributionen i Sverige och Europa har förändrats under de senaste åren, både vad gäller organisering av nätverk, smuggling och försäljning (Brå 2021a).

Brottsbekämpande insatser

Tillsyn, gränskontroller och brottsbekämpande insatser är betydelsefulla verktyg för att minska tillgången till narkotika, narkotikaklassade läkemedel och dopningsmedel (Regeringens proposition 2020/21:132). Illegal tobak är enligt Skatteverket en viktig inkomstkälla för kriminella grupperingar och den organiserade brottsligheten (Länsstyrelsen Blekinge 2018) och därför behövs ett fortsatt arbete med en samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn i Blekinge län.

2.

Ett förebyggande arbetet med fokus på risk- och skyddsfaktor för normbrytande beteenden och narkotikaanvändning

Blekinge ska under de kommande fyra åren utveckla ett förebyggande arbetet mot olika skadliga normbrytande beteenden hos barn och unga, som till exempel narkotikaanvändning och brottslighet. Normbrytande beteenden hos barn och unga ska tolkas som beteenden som markerar att individen utsätts för olika risker, eller saknar skydd, som gör att den inte kan tillgodose sin rätt till bästa möjliga hälsa och goda uppväxtvillkor enligt barnkonventionen (Regeringens proposition 2020/21:132). Under detta mål har fyra olika områden valts ut som fokus i det förebyggande arbetet. Familjen, skolan, fritid och individen.

Det är därför att yttersta vikt att de verksamheter och samhällsaktörer som kommer i kontakt med barn och unga med normbrytande beteenden kan förstå, hantera och samverka för att eliminera de risker som ligger bakom problemen. Det handlar också om att stärka de skyddsfaktorer som finns kring barn och unga som stödjer deras utveckling och skyddar mot olika risker (Socialstyrelsen 2020a). Flera risk- och skyddsfaktorer är gemensamma för olika problem såsom användning av droger och tobak, brottslighet, riskkonsumtion av alkohol och spelproblem (Folkhälsomyndigheten 2017a, 2017b, 2021a, 2021b; Andershed & Andershed 2019).

Miljöerna och relationerna i skolan och familjen är av särskilt stor vikt för barns utveckling och kan utgöra både risk och skydd för individen. Därför har områdena skolan och familjen valts ut som fokus i det förebyggande arbetet. Ett tredje område, individ, har valts ut för att belysa vikten av att olika verksamheter samordnar sina insatser utifrån individens behov.

Familj

Föräldraskapet har, enligt forskningen, fått en allt större betydelse och ett större individuellt ansvar läggs på föräldrarna nu än tidigare för sina barns välbefinnande och utveckling. En förändring har skett i balansen mellan det kollektiva, samhälleliga ansvaret och föräldrarnas ansvar. Hur föräldrar hanterar utmaningar i föräldraskapet och de förväntningar som läggs på dem varierar (MFOF 2020). Föräldrars ork, engagemang, positiva attityder och uppfostringsstrategier, samt deras medvetenhet om sina egna problem och motivation att förändras är viktiga skyddsfaktorer för barn och unga (Andershed & Andershed 2019). Ett förebyggande arbete utifrån familjen handlar därför främst om att stärka föräldrars uppfostringsstrategier och att skapa positiva relationer till barnet, men också att ge föräldrar stöd för att hantera sina egna problem (Socialstyrelsen 2020a).

Skola

God anknytning till skolan, skolprestationer och en god moral är viktiga skyddsfaktorer för att förhindra att barn och unga utvecklar olika typer av normbrytande beteenden. Att klara skolan är även en av de viktigaste skyddsfaktorerna i relation till senare beroendeproblem kopplat till både alkohol och narkotika (Leifman et al. 2020). Skolan har en särskilt viktig uppgift att hjälpa unga människor att utveckla sin moral genom värdegrundsarbetet som handlar om att lära ut grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor (Skollagen 1 kap. 5 §). Samtidigt visar undersökningar att skolan är den plats där barn och unga är mest utsatta för olika brott (Brå 2020). Andelen niondeklassare som känner sig otrygga i skolan har samtidigt ökat över tid, från 10 procent år 2014 till 16 procent 2020 (Skolinspektionen 2020). Ungas utsatthet och rädsla för brott i skolmiljön kan leda till att elever undviker skolmiljön, får sämre förutsättningar till inläring, hoppar av skolan, får försämrad psykisk ohälsa får sämre eller helt uteblivna skolresultat (Tryggare Sverige 2021).

Ett förebyggande arbete utifrån skolan handlar om att skapa trygga och brottsfria skolmiljöer så att elever kan utveckla en positiv anknytning till skolan, utveckla positiva relationer till andra elever och personalen samt fokusera på sina skolprestationer.

Individ

Forskningen visar att det finns starka skäl att fokusera på de personer som uppvisar normbrytande beteende tidigt i livet, särskilt under barndomsåren. Risker för att utveckla allvarliga problem minskar ju tidigare en negativ social och beteendemässig utveckling kan stävjas (Socialstyrelsen 2020a). Ett förebyggande arbete utifrån individen handlar därför om att skapa och stärka samverkan mellan verksamheter som kommer i kontakt med unga i risk, samt att dessa verksamheter har kunskap och rutiner på plats för att kunna bedöma den unges risk och behov av stöd (Socialstyrelsen 2020b). I Blekinge finns ett antal olika samverkansformer såsom Samordnad individuell plan, Skola-socialtjänst-polis-fritid, Tidiga samordnade insatser m.fl. Dessa samverkansformer behöver utvecklas och stärkas, samtidigt som kunskapen om hur normbrytande beteenden tidigt kan upptäckas stärks. Viktiga verksamheter i detta arbete är socialtjänst, polisen, skola, fritidssektor samt hälso- och sjukvården i form av barn och mödravård, barn- och ungdomspsykiatri samt första linjen psykisk hälsa.

Fritiden

Fritidsgårds-, förenings- och kulturverksamheter är viktiga arenor i arbetet med att förebygga normbrytande beteenden hos barn och unga. Verksamheterna kan bidra med positiva och prosociala umgängen och aktiviteter då de erbjuder regelbundna och strukturerade aktiviteter tillsammans med andra unga och vuxna med positiva och icke-normbrytande beteenden (Andershed & Andershed, 2019). Olika studier visar att organiserade fritidsaktiviteter med utbildad personal är att betrakta som en skyddsfaktor mot många riskfaktorer och sannolikt tidig alkohol, narkotika och tobaksdebut (Thorlindsson, m.fl., 2000; Halldorsson, 2017, 2018; se också Neergaard, m.fl., 2020).

Den skyddande komponenten i dessa verksamheter ligger i möjligheter att stärka individers moralbildning och påverka ungas uppfattning om vad som är rätt och fel i en given situation. De sociala sammanhang som fritiden och de relationer som kan byggas där mellan unga och vuxna, innebär kan också en möjlighet att stärka ungas förmåga till självkontroll. En väl fungerande fritidsgårds-, förenings- eller kulturverksamhet stärker individer att agera utifrån personlig moral trots påtryckningar ifrån t.ex. kompisar eller familjemedlemmar att bryta den (Wikström & Treiber 2017). Fritiden kan vara just den där viktiga arenan bortom skolmisslyckanden och problematiska relationer till föräldrar där vi i en mindre kravfylld miljö kan jobba med normbrytande beteenden. Fritidsgårds-, förenings- och kulturverksamheter är också viktiga i arbetet med att stärka samverkan mellan olika verksamheter som möter barn och unga med normbrytande beteenden för att möjliggöra tidigt upptäckt och samordnade insatser. Detta kräver samtidigt god kunskap om beprövade och utvärderade insatser och att utveckla verktyg och arbetssätt för dessa verksamheters arbete med risk- och skyddsfaktorer.

3.

Förstärka arbetet med att förebygga bruk av narkotika, dopning och narkotikaklassade läkemedel hos unga vuxna

Blekinge ska under de kommande fyra åren förstärka arbetet med att förebygga bruk av narkotika, dopning och narkotikaklassade läkemedel bland unga vuxna i åldern 16-29 år samt 30-44 år. Detta genom att utveckla ett regionalt arbete med fokus på olika arenor där unga vuxna befinner sig samt kring riskmiljöer för bruk av narkotika och narkotikaklassade läkemedel. Viktiga arenor som identifierats är arenor för personer i vidare studier och arbetslösa unga vuxna, näringslivet som arena, hälso- och sjukvården som arena samt gym- och krogmiljön.

Det finns en tydlig tendens att narkotikaanvändningen ökar för gruppen unga vuxna, speciellt när det gäller cannabis och narkotikaklassade läkemedel utan läkarförskrivning. Bruket av narkotika är även mer jämt fördelat i landet och det är per idag inga större skillnader i narkotikabruk mellan storstadsregioner och övriga delar av landet (CAN 2019b). Debutåldern för att testa narkotika är ca 17,5 år (Guttormsson m.fl. 2004). Andelen som testar narkotika ökar också mellan åldrarna 16- 17 år och 20 år enligt Folkhälsomyndighetens årliga nationella folkhälsoenkät (CAN 2019b). Enligt underökningen är det cirka 22 procent i åldern 16-29 år uppger att de någon gång använt cannabis, med tonvikt på unga män. Samtidigt har den största ökningen av narkotikabruk under 2000-talet skett i åldersgruppen 30-44 år. Enligt uppgifter från Region Blekinges har antalet patienter med beroendediagnos narkotika ökat i Blekinge i tidsperioden 2012-2020. Detta såväl i åldern 16-29 år som för personer 18 år och äldre.

Att utgå ifrån olika tänkbara arenor i det drogförebyggande, såväl ur ett brottsförebyggande- som ett hälsofrämjande perspektiv är ett sätt att nå individer i samhället. En arena är en plats där människor samlas och därmed även kan nås av olika hälsofrämjande insatser. I ett samhälle finns det en mängd tänkbara arenor där det bedrivs ett narkotikaförebyggande arbete såsom trafik, arbetsplatser och skolor (Statens folkhälsoinstitut 2008). Att arbeta drogförebyggande samt för en ökad upptäcktsrisk på arenor där personer som är socialt intakta befinner sig är av vikt för att motverka att personer utvecklar missbruk eller beroende.

Avgörande är istället att risken för upptäckt ökar i de miljöer som är av störst betydelse för personer som är socialt intakta: arbetsplatsen, skolan, trafiken, krogen. (...) samhällsmiljön arrangeras på sådant sätt att det blir svårt eller oattraktivt att använda narkotika; man vill inte riskera sin anställning, sin utbildning, sitt körkort – eller sitt sociala anseende. För den enskilde narkotikabrukaren som inte utvecklat ett tungt beroende kan dessa omständigheter räcka för att få det mentala beslutsmaskineriet att väga över mot att inte använda eller att upphöra med att använda narkotika (Andréasson 2008).

Arenor för vidare studier och arbetslösa unga vuxna

Då gruppen unga vuxna (16-29 år) har ett högt bruk av narkotika och narkotikaklassade läkemedel, men inte nås av de redan uppbyggda strukturer för samverkan som finns, identifieras ett behov av nya samverkanstrukturer för denna målgrupp så att de kan upptäckas och erbjudas det stöd de behöver. Undersökningar visar att narkotikaerfarenheten (att ha använt narkotika någon gång) bland unga vuxna är förhöjd bland såväl universi-

tetsstudenter som bland dem som saknar sysselsättning, i jämförelse med de som arbetar (CAN 2021a). Då Blekinge har rikets högsta ungdomsarbetslöshet samt en högre andel ungdomar som varken arbetar eller studerar än riket i övrigt är det av stor vikt att arbeta preventivt med denna målgrupp i länet (Region Blekinge, 2020).

Näringslivet som arena

Flera internationella studier visar på att merparten av de som använder narkotika har ett arbete (Statens folkhälsoinstitut 2008). I Sverige är en majoritet av den vuxna befolkningen under merparten av sitt liv i arbetslivet, vilket medför att arbetslivet är en viktig arena för det narkotikapreventiva arbetet. Forskare menar att det inte är orimligt att effektiva narkotikapreventiva metoder i arbetslivet borde ha en samhällelig effekt på narkotikabruket (Statens folkhälsoinstitut 2008). Kunskapen om omfattningen av narkotikamissbruket på svenska arbetsplatser är bristfälligt men det finns stöd för att narkotikaanvändning förekommer bland anställda. Såväl studier genomförda på olika arbetsplatser gällande sina anställda såväl som olika undersökningar bland aktiva missbrukare bekräftar detta påstående (Statens folkhälsoinstitut 2008). Att utöka samverkan med näringslivet är ett viktigt narkotikaförebyggande arbete i Blekinge då vi på så vis i högre utsträckning kan verka för ett minskat bruk av narkotika bland den arbetsföra befolkningen.

Hälso- och sjukvården som arena

För att komma till bukt med användandet av narkotikaklassade läkemedel behöver tillgängligheten i länet minska. Detta gäller de icke-förskrivna och därmed illegala narkotikaklassade läkemedel som finns tillgängliga (se mål 1) men även en ändamålsenlig förskrivning, uppföljning och hantering av legala narkotikaklassade läkemedel som förskrivs av hälso- och sjukvården. Antalet anmälningar till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om överförskrivningar har i perioden 2014 till 2018 dubblats och antal anmälningar som inkom till IVO under 2020 var rekordhögt. Felaktig förskrivning är den vanligaste orsaken till att Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kritiserar eller anmäler legitimerad personal till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN). I flertalet fall rör det sig om förskrivning av narkotikaklassade läkemedel, anabola steroider och tillväxthormoner (Inspektionen för vård och omsorg, 2018 och 2021).

Insatser för att förebygga narkotikaanvändning i krog- och gymmiljöer

Riskmiljöer för unga vuxnas bruk av narkotika och dopningsmedel är till exempel krogmiljöer och gym då det är en högre förekomst av narkotikabruk såväl bland personal som gäster i krogmiljön, ett högre bruk av dopning bland tränande på gym och att populationen på dessa platser i hög utsträckning utgörs av unga vuxna. Forskning visar på att narkotikaanvändning är vanligare hos personer som befinner sig i krogmiljö jämfört med befolkningen i stort, både bland gäster och personal. Frekventa besökare i krogmiljö är unga vuxna, vilka också är särskilt sårbara för att blanda flera olika droger vilket ökar risken för negativa konsekvenser i form av både fysiska och psykiska skador (Kurtz, Inciardi, Surratt, & Cottler, 2005; Kurtz, Surratt, Buttram, Levi-Minzi, & Chen, 2013; Owen, 2003).

Användningen av dopning är högre bland personer tränande på gym än i normalpopulationen. Studier i Sverige visar på att cirka 4 procent av de tränande på gym någon gång i livet använt förbjudna dopningsmedel.

I dessa riskmiljöer verkar olika typer av näringsidkare och de utgör därmed viktiga aktörer i det förebyggande och tillgänglighetsbegränsade arbete gällande narkotika i Blekinge.

4.

Stärka länets arbete gällande samsjuklighet, psykisk ohälsa och missbruk eller beroende, med fokus på utsatta grupper

Blekinge ska under kommande fyra åren arbeta för att ha ett regionalt utvecklingsarbete med fokus på samverkan kring personer med psykisk ohälsa och beroende eller missbruk, så kallad samsjuklighet. Detta med ett särskilt fokus på samsjuklighet hos HBTQI personer, barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättning (ADHD) och kvinnor. För att säkerställa att alla individers rättigheter tillgodoses behöver vi arbeta för tillgång till jämlik vård, omsorg och hälsa, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning och ålder. För att stärka HBTQI personers, barn och unga med ADHD och kvinnors tillgång till ett behovsanpassat stöd, tidig upptäckt och jämlik vård är det av vikt att ha ett särskilt fokus på dessa målgrupper i arbetet med samsjuklighet.

Samsjuklighet- beroende, missbruk och psykisk ohälsa

Personer med samsjuklighet riskerar att inte få sina behov tillgodosedda och utgör en särskilt utsatt grupp som riskerar att få sämre vård när samordningen mellan olika aktörer brister (Regeringens direktiv 2020:68). Samsjuklighet ställer högre krav på diagnostik och behandling, och ställer krav på samverkan mellan beroendevård och psykiatri. För att säkra att personer med samsjuklighet får tillgång till stöd och behandling är det av vikt att i Blekinge fokusera på att stärka länets arbete gällande samsjuklighet. Detta i form av såväl kunskapshöjande insatser som en tydlig samverkan och samordning gällande målgruppen i enlighet med resultaten från samsjuklighetsutredningen (Regeringens direktiv 2020:68).

Bland personer med missbruk och beroende är psykisk sjukdom vanligt och studier visar att risken att drabbas är mer än dubbelt så stor jämfört med befolkningen i övrigt. Omvänt är det även vanligare bland personer med psykisk ohälsa att samtidigt ha ett risk-, missbruk eller en beroendesjukdom än i befolkningen i övrigt. Cirka 30-50 procent av de som vårdas för sitt missbruk har samtidigt en psykisk sjukdom och vanligast är ångest- och depressionssjukdomar (Socialstyrelsen 2019b). Mycket talar därför för att personer med samsjuklighet är betydligt större än vad som uppskattats i kartläggningar (Regeringens direktiv 2020:68). 20 procent av personer med beroende eller missbruk har också en ADHD diagnos (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) (Socialstyrelsen 2019b).

I Blekinge finns beroendebehandling tillgänglig i hela länet samt ett länsövergripande samverkansavtal för barn, ungdomar och vuxna med psykisk funktionsnedsättning och personer som har ett substans- eller spelberoende. I alla kommuner finns gemensamma samverkansforum för personal inom socialtjänst och beroendevård. Blekinge har haft en stor ökning av patienter med samsjuklighet under de senaste åren och dessa patienter är ofta aktuella inom såväl kommunernas socialtjänst som inom Region Blekinges mellanvård (Region Blekinge 2021a).

Ökningen kan ses såväl bland män som kvinnor enligt data som är sammanställd av Region Blekinge utifrån uppgifter som är hämtade från psykiatrisk öppenvård, både vuxenpsykiatri och barn- och ungdomspsykiatri. Det har varit en markant ökning i tidsperioden 2012-2020 gällande antal patienter med beroende eller missbruk som också har en ADHD diagnos som varit på besök under respektive år.

HBTQI personer

För att stärka HBTQI personers rättigheter till en jämlik vård och tillgång till behovsanpassat stöd är det av vikt att ha ett särskilt fokus på dessa individer i arbetet med samsjuklighet. Risken för psykisk ohälsa och missbruk hos HBTQI personer beror på att CIS och heteronormer i samhället verkar exkluderande och diskriminerande, vilket ökar belastningen på individer (Regeringskansliet 2021). En ökad risk kan påvisas gällande att utveckla psykiska ohälsa och missbruk eller beroende bland såväl homosexuella som transpersoner jämfört med befolkningen i övrigt. Det finns också en ökad risk bland HBTQI-personer avseende användning av alkohol, narkotika och narkotikaklassade läkemedel samt tobaksrökning (FORTE 2018).

Barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättning (ADHD)

För att stärka barn och unga med ADHD:s rättigheter till en jämlik vård, tidig upptäckt och även barns rätt att skyddas mot narkotika enligt Barnkonventionen är det av vikt att ha ett särskilt fokus på dessa individer i arbetet med samsjuklighet. Det är av vikt att påpeka att långt ifrån alla barn och unga med ADHD kommer till att utveckla ett missbruk eller beroende. Av de barn som nydiagnostiserades med ADHD år 2010 var det drygt 15 procent som någon gång senare fick förstahångsvård för intag av beroendeframkallande substanser. Substanser som gav upphov till vårdtillfällena för barnen var framför allt cannabis, alkohol eller samtidig användning av flera substanser.

Att det är en högre andel missbrukande ungdomar bland personer med ADHD jämfört med ungdomar i övrigt, framkommer i ett flertal olika studier. Bland behandlingssökande beroende har cirka 25-40 procent en ADHD diagnos (van Emmerik-van Oortmerssen et al. 2012) och beroende är dubbelt så vanligt vid ADHD. Speciellt hög risk föreligger när ungdomen har simultana uppförandestörningar. Ungdomar med ADHD tenderar även i högre utsträckning att debutera tidigare, ha ett snabbare beroendeutveckling, ett mer kroniskt förlopp samt en större funktionsnedsättning samt ett större personligt lidande (Skoglund 2019).

Kvinnor

För att öka andelen kvinnor som får tillgång till det stöd och behandling de behöver, att verka för tidig upptäckt samt ett behovsanpassat stöd är det av vikt att ha ett särskilt fokus på denna målgrupp i arbetet med samsjuklighet. Missbrukande kvinnor ska ges möjlighet till stöd och vård för att komma ur sitt missbruk.

Män och pojkar i missbruk och beroende upptäcks i högre utsträckning än flickor och kvinnor och har därmed även större sannolikhet till att få vård och stöd. Utifrån polisens statistik i Blekinge gällande antal anmälningar för eget bruk samt innehav av narkotika kan man se att det är en låg upptäcksgrad för kvinnor (Polismyndigheten 2021). Kvinnor med missbruksproblematik har sällan ett utåtagerande beteende som synliggör dem i folksamlingar och kvinnors missbruk pågår ofta under lång tid innan de uppmärksammas av polis, sjukvård och sociala myndigheter. Samtidigt har kvinnor en stor skam- och skuldtyngd upplevelse av sitt missbruk vilket kan medföra att de vill dölja sitt missbruk (Länsstyrelsen Stockholm 2018). Förekomst av samsjuklighet är högre bland kvinnor än män. Av de som vårdades för substansrelaterade diagnoser som huvuddiagnos under 2018 hade 52 procent av männen och 65 procent av kvinnorna även fått minst en psykiatrisk diagnos till under perioden 2017 till 2019 (Socialstyrelsen 2021).

5.

Motverka den narkotikarelaterade dödligheten till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar och utveckla det drog-förebyggande arbete i trafiken

Blekinge ska under kommande fyra år motverka den narkotikarelaterade dödligheten i länet till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Arbetet ska också leda till att bibehålla länets låga dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar genom att förebygga överdoser. Av särskild vikt är insatser för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende. Blekinge ska även verka för att motverka skador och död till följd av drogrelaterade trafikolyckor.

Narkotikabruk medför ökade risker för skador ur både ett medicinskt och ett socialt perspektiv. Sjukligheten och dödligheten är större bland personer som använder narkotika jämfört med övriga befolkningen. Minskad användning av och efterfrågan på narkotika är viktiga åtgärder för att minska den narkotikarelaterade dödligheten, men det är även av avgörande betydelse att det vidtas åtgärder som motverkar överdoser samt en ökad förmåga att rädda liv (Regeringens proposition 2020/21:132). Sedan 2020 arbetar Sverige mot en nollvision gällande dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar (Regeringens proposition 2020/21:132) då antalet dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar är hög jämfört med många andra länder i Europa. Under 2019 avled 894 personer i narkotika- och läkemedelsrelaterade förgiftningar, vilket innebär en minskning om sju procent sedan 2017. Men den positiva utvecklingen syns bara för män – dödsfallen bland kvinnor har i stället fortsatt att öka. Det är dock fortfarande ett högre antal män än kvinnor som dör till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar i Sverige (Folkhälsomyndigheten 2021c).

Oavsiktliga överdoser är den vanligaste orsaken till dödsfall i läkemedels- och narkotikaförgiftningar bland både män och kvinnor i alla åldrar och den vanligaste substansen bland dödsfallen är opioider men ofta förekommer även andra substanser (Folkhälsomyndigheten 2021c).

Dödsfallen bland män sker främst i yngre åldrar (medianålder 37 år) i överdoser med illegala substanser där merparten av läkemedel sannolikt kommer ifrån andra källor än genom förskrivning. Bland kvinnorna sker dödsfallen främst bland medelålderskvinnor (medianålder 48 år) och ofta med receptförskrivna medicin som tramadol eller oxikodon, varav en stor andel hämtats ut på apoteket (Socialstyrelsen 2017). En oroande iakttagelse har dock gjorts gällande det ökande antalet dödsfall kopplade till nya psykoaktiva substanser, som kan inhandlas via nätet (Socialstyrelsen 2017).

Utifrån Kriminalvårdens statistik från 2019 har 58 procent av de intagna missbruk av alkohol, narkotika eller blandmissbruk. En majoritet av de intagna har använt narkotika

någon gång i livet och många har ett problematiskt narkotikabruk (Socialstyrelsen 2021). Risken för att avlida till följd av överdos ökar kraftigt under perioden efter frivgivningen, på grund av den stora andelen återfall och minskad opioidtolerans (Kriminalvården 2013). Även i data från Kriminalvården i Blekinge kan ett högt antal frivårdsklienter med såväl bland- som narkotikamissbruk identifieras. Det har även i perioden 2017-2020 varit en ökning i antal individer med narkotikamissbruk bland länets frivårdsklienter (Frivården 2021).

Blekinge har en låg dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar men det varierar mellan länets kommuner (Folkhälsomyndigheten 2021c). Den narkotikarelaterade dödligheten har ökat något under de senaste tio åren hos åldersgruppen 15 år och äldre per 100 000 invånare i länet och dödligheten är betydligt högre bland män jämfört med kvinnor (Dödsorsaksregistret 2021).

Bland de män och kvinnor som avlidit i överdoser (olycksfall) är det en hög andel som innehaft såväl en psykiatrisk diagnos som en missbruksdiagnos, så kallad samsjuklighet. Såväl missbruksdiagnos som uttag av LARO- läkemedel är också vanligt bland de som avlidit till följd av överdos (Socialstyrelsen 2020c).

Drogförebyggande arbete i trafiken

Rattfylleri står för en av de största bidragande faktorerna till dödsolyckor i trafiken. Enligt Trafikverkets djupstudier av dödsolyckor omkom 57 personer i en alkohol- eller drogrelaterad trafikolycka år 2020, vilket är 28 procent av alla omkomna i trafiken. Det har däremot skett en förändring då det är färre rattfyllerister påverkade av alkohol men fler som är påverkade av narkotika i trafiken, vilket synliggörs såväl i statistik gällande misstänkt rattfylla som andel omkomna personer i narkotikarelaterade dödsolyckor (Trafikverket 2021).

En genomgång av alla personbilsförare som omkom under åren 2005–2013 visar att amfetamin var den vanligast förekommande illegala drogen (Trafikverket 2021).

År 2020 misstänktes 156 personer per 100 000 invånare för rattfylleri under påverkan av enbart narkotika. Sett till en längre tid har det skett en kontinuerlig ökning med totalt 52 procent jämfört med 2011 (Brå 2021b). Samma trend går att se i Blekinge då antalet misstänkta rattfylleribrott i Blekinge på grund av alkohol i perioden 2013-2020 har minskat men en stor ökning har skett i samma tidsperiod gällande misstänkta rattfylleribrott på grund av droger (Polismyndigheten 2020b).

Uppföljning

För att kunna avgöra vilken påverkan den regionala drog förebyggande strategin i Blekinge har på tillgänglighet, bruk och dödlighet i droger, samt för att kunna bedöma hur insatserna i handlingsplanerna har fungerat, kommer uppföljningen av strategin delas in i tre delar:

- Regionala indikatorer- statistik som följer länets utveckling inom området.
- Resultatutvärdering – utvärdering av effekter av olika aktiviteter.
- Processuppföljning och utvärdering- uppföljning av vilka insatser i handlingsplanerna som genomförts, samt analys av om insatserna har genomförts på ett framgångsrikt sätt.

Syftet är att studera såväl förutsättningar och arbetssätt samt identifiera viktiga faktorer i genomförandet av insatser som är av betydelse för resultatet. Syftet är även att visa i vilken omfattning som insatserna gett effekt, både positiva och negativa. Socioekonomiska beräkningar ska göras i den mån det är möjligt.

Under strategiperioden ska utvecklingen av ANDT-bruk följas på såväl nationell som regional nivå. Länsstyrelsen ansvarar för att sammanställa regionala indikatorer. Resultatutvärderingar kommer att genomföras vid behov och där möjlighet finns utifrån olika aktiviteter som genomförs. Resultatutvärderingar är ofta omfattande och kan komma att kräva extra ekonomiska medel för att genomföras. Uppföljning av vilka insatser som genomförts i handlingsplanen tas fram i slutet av varje år och presenteras för styrgruppen i form av en årsrapport. Syftet med årsrapporten är att följa arbetsprocessen för respektive mål i strategin, identifiera svårigheter och framgångar, samt fördela om resurser vid behov.

Definitioner

Droger är något som är skadlig att använda och som är beroendeframkallande. I denna strategi pratar vi i huvudsak inte om legala droger såsom exempelvis alkohol eller tobak utan denna strategi fokuserar på illegala droger. Det vill säga narkotika, narkotikaklassade läkemedel som inte är förskrivna samt dopningspreparat (UMO 2021). För mer information om droger:

[Drugsmart.se](https://www.drugsmart.se)

Med narkotikaklassade läkemedel menas läkemedel och hälsofarliga varor med beroendeframkallande egenskaper. Under 2000-talet har ett stort antal nya syntetiska substanser tillkommit med syfte att kringgå lagstiftningen. Dessa efterliknar etablerade droger/narkotikaklassade droger. Succesivt klassas sådana substanser som narkotika eller hälsofarlig vara (Franck et al 2015). Vissa starka smärtstillande läkemedel och lugnande medel räknas som droger (narkotikaklassade läkemedel), till exempel tramadol, oxycontin och bensodiazepiner, som också kallas benso (UMO 2021).

Illegala/icke förskrivna narkotikaklassade läkemedel förekommer på den illegala marknaden och förskrivs inte av hälso- och sjukvården. Läkemedelsanvändning som leder till beroende och missbruk kan uppstå inom vården men preparaten förekommer även på den illegala marknaden och av tullens och polisens beslagsstatistik framgår att narkotikaklassade läkemedel utgör den näst vanligaste kategorin som beslagts efter cannabis. Hantering samt försäljning och förskrivning av läkemedel som innehåller narkotika regleras bland annat genom Läkemedelslagen (SFS 2015:315) och Lagen om kontroll av narkotika (SFS 1992:860). Vidare regleras narkotiska läkemedel även av Narkotikastrafflagen (SFS 1968:64) liksom Varusmuggningslagen (SFS 1960:418) (CAN 2019c).

Narkotika är ett samlingsnamn för olagliga droger, i dagligt tal används begreppet om alla illegala och icke socialt accepterade substanser. Alltså ämnen som används för att rusa sig, bli påverkad men som är straffbara att använda. Några exempel på narkotika är cannabis, kokain, amfetamin. Det finns även droger som inte är narkotika enligt lagen. Det är oftast nya droger som inte har blivit olagliga än. Ibland kallas de för nätdroger, eftersom de ofta säljs på nätet (UMO 2021).

Dopningspreparat är hormonpreparat eller andra läkemedel som används för att öka musklers styrka och volym. Idrotten har en lista på preparat som är förbjudna i samband med träning eller tävling. Gällande dopning utanför idrotten handlar det oftast om anabola androgena steroider (AAS), eller andra muskeluppbyggande substanser. Även bantningspreparat förekommer (STAD 2016).

Missbruk eller skadligt bruk syftar traditionellt på det samlingsbegrepp av sociala, fysiska och psykiska konsekvenser av substansmissbruk såsom alkohol eller narkotikan enligt Socialtjänstlagen (SoL 2001:453). Skillnaden mellan bruk och missbruk ligger inte ytterst i vilken mängd man konsumerar, utan i om bruket ställer till problem, skador eller innebär att man tar farliga risker. När det gäller narkotika betecknas allt bruk som missbruk i och med att det är olagligt. Om ett missbruk får pågå leder det i allmänhet till att ett beroende utvecklas (Psykologguiden 2016).

Beroende kan utvecklas till så skilda saker som sex, spel och mat. Men det är alkohol och droger man främst associerar till beroende och missbruk; så kallat substansberoende. Beroende kännetecknas av att man tappar kontrollen över sin konsumtion, får ökad tolerans, ointresse av annat än substansen, fortsatt konsumtion trots skador och/eller abstinens. Beroende klassas som en sjukdom enligt hälso- och sjukvård (CAN 2020).

Psykisk ohälsa samt neuropsykiatriska tillstånd omnämns i strategin i flera olika sammanhang. Psykisk ohälsa är ett sammanfattande begrepp som inbegriper både mindre allvarliga psykiska problem såsom oro och nedstämdhet, och mer allvarliga symtom som uppfyller kriterierna för psykiatrisk diagnos. Neuropsykiatriska tillstånd är ett samlingsbegrepp för funktionsnedsättningar såsom adhd som nämns i strategin men också autismspektrumtillstånd och Tourettes syndrom (Socialstyrelsen 2019b).

Samsjuklighet innebär att en person uppfyller diagnostiska kriterier för flera sjukdomar. I den egenskap vi använder begreppet i denna strategi innebär att en individ har ett missbruk (skadligt bruk) eller beroende av alkohol och narkotika, och ett eller flera andra psykiatriska tillstånd. Det är sedan länge välkänt att personer med beroende har en förhöjd risk för olika former av psykisk ohälsa. Omvänt så har personer med psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser en ökad risk för beroende (Socialstyrelsen 2019b).

Normbrytande beteenden menas här negativa, destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelser mot regler eller normer. Normbrytande beteende kan vara allt ifrån att allvarligt bryta mot föräldrars regler, skolka, snatta, stjäla, och klottra (icke-aggressivt normbrytande beteende) till grövre förseelser som till exempel att slåss, knuffas, hota (aggressivt normbrytande beteende), sexuellt ofreda andra och att plåga djur. I allt väsentligt handlar det om alla beteenden som kan anses vara brottsliga, kriminella handlingar, men definitionen omfattar även beteenden som inte är formella lagöverträdelser utan snarare allvarliga regel- eller normbrott, såsom skolk eller att rymma hemifrån (Andershed & Andershed 2019).

I strategin används i huvudsak begreppen **barn, unga och unga vuxna**, men i vissa fall används begreppet ungdomar när ursprungskällan har benämnt målgruppen på detta sätt. Det kan också vara så att ursprungskällan använder andra åldersspann för begreppen unga och unga vuxna. I strategin används samma begrepp och åldersindelning för barn och unga som Socialstyrelsen gör i sin handbok för utredning av barn och unga (Socialstyrelsen 2015c) samt Sveriges kommuner och landsting (SKR) i sin handlingsplan för missbruk och beroende i åldern 13-29 år (SKR 2018).

- **Barn** är personer under 18 år
- **Unga** är personer som fyllt 18 år men inte 21 år, det vill säga 18-20 år
- **Unga vuxna** avser generellt tiden mellan 19-24 år men begreppet omnämns även för intervallet 21-29 år.

Regional strategi för det drogförebyggande arbetet

Blekinges övergripande regionala prioritering inom ANDTS under strategiperioden 2022-2026 är barn, unga och unga vuxna samt narkotika.

Nationella målområden (ANDTS strategi)

Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska.

Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska.

Antalet pers... utvecklar sk... eller beroen... narkotika, d... tobaks- och... dukter och s... ska minska.

1. Minskad införsel och försäljning av narkotika, illegala narkotikaklassade läkemedel och dopningsmedel

2. Ett förebyggande arbetet med fokus på risk- och skyddsfaktor för normbrytande beteenden och narkotikaanvändning

3. Förstärka arbetet för att förebygga bruk av dopning och skade läkemedel hos unga vuxna

Myndighetsgemensamt arbete för att minska smuggling och införsel

Insatser för att minska den lokala drogförsäljningen

Familjen som risk- och skyddsfaktor:

- Ett utvecklat föräldraskapsstöd
- Fokus på familjer med behov av extra stöd

Skolan som risk och skyddsfaktor

- Systematiskt arbete för en trygg och brottsfri skolmiljö

Fritiden som risk- och skyddsfaktor

- Insatser för att utveckla moralbildning och självkontroll hos unga

Individen

- Samverkan kring barn och unga med normbrytande beteenden

Utveckling av insatser på att unga vuxna befinner sig i

- Arenor för... och stöd för... vuxna
- Arenor inom... vården

Insatser för narkotikaanvändningsmiljöer

Insatser för användningsmiljöer

i Blekinge län 2022-2026

Personer som
skadligt bruk
av alkohol,
dopningsmedel,
nikotinpro-
dukter eller spel om pengar

Personer med
skadligt bruk, eller
beroende ska uti-
från sina förutsätt-
ningar och behov ha
tillgång till vård och
stöd av god kvalitet.

Antalet personer som
dör och skadas på grund
av sitt eget eller andras
bruk av alkohol, narko-
tika, dopningsmedel,
tobaks- och nikotin-
produkter eller spel om
pengar ska minska.

En folkhälso-
baserad syn
på ANDTS
inom EU och
internatio-
nellt.

Arbete med att
minimera bruk av narkotika,
narkotikaklas-
sade läkemedel hos unga

4.
**Stärka länets arbete
gällande samsjuklig-
het, psykisk ohälsa
och missbruk eller
beroende, med fokus
på utsatta grupper**

5.
**Motverka den narkotika-
relaterade dödligheten till
följd av läkemedels- och
narkotikaförgiftningar och
utveckla det drogförebyg-
gande arbete i trafiken**

Utveckling av samverkan och
nätverk där unga
och vuxna samverkar

**Utveckling av samverkan
kring personer
med psykisk ohälsa
och beroende eller
missbruk, så kallad
samsjuklighet med
extra fokus på:**

**Motverka dödlighet till
följd av läkemedels-
och narkotikaförgift-
ningar**

Utbildning och
utveckling av
arbetslösa unga

- HBTQI personer
- Barn och unga med
neuropsykiatriska
funktionsnedsättning
(ADHD)
- Kvinnor

**Drogförebyggande
arbete i trafiken**

Arbete med att förebygga
missbruk i krog-
restaurangmiljöer

Arbete med att förebygga
missbruk i gym-
miljöer

Referenser

Andershed, A-K. & Andershed, H. (2019). *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*. I Barn och unga som begår brott eller riskerar att begå brott. Kunskapsstöd för socialtjänsten om att identifiera, utreda och bedöma behov. Stockholm: Socialstyrelsen. <https://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1372592/FULLTEXT01.pdf>

Brottsförebyggande rådet. (2021a). *Narkotikamarknader. En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare*. Rapport 2021:10. https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70f67b/1631001260503/2021_10_Narkotikamarknader.pdf

Brottsförebyggande rådet. (2020). *Skolundersökningen om brott 2019- Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2020:1. https://bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306dead/1606817015507/2020_11_Skolundersokningen_om_brott_2019.pdf

CAN. (2021a). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2020*. CAN Rapport 200. Stockholm. [can-rapport-200-narkotikaprisutvecklingen-i-sverige-1988-2020.pdf](https://www.can.se/app/uploads/2020/01/can-rapport-200-narkotikaprisutvecklingen-i-sverige-1988-2020.pdf)

CAN. (2019a). *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem- Resultat från en systematisk litteraturoversikt*. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning Rapport nr 185 Stockholm 2019. <https://www.can.se/app/uploads/2020/01/can-rapport-185-hur-manga-barn-vaxer-upp-med-foraldrar-som-har-alkoholproblem.pdf>

CAN. (2019b). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. CAN rapport 180. <https://www.can.se/app/uploads/2020/01/can-rapport-180-drogutvecklingen-i-sverige-2019.pdf>

Dödsorsaksregistret (2021). Hämtat från Indikatorlabbet, Folkhälsomyndighetens hemsida 2021-11-09.

Folkhälsomyndigheten. (2021a). *Faktorer som kan påverka att barn och unga börjar använda tobak – detta har studerats i Norden*. Förebygg tobaksdebut bland barn och unga- Kunskapsstöd. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a28e88b413684a6f840f9962b80de472/faktorer-pa-verka-barn-unga-anvanda-tobak.pdf>

Folkhälsomyndigheten. (2021b). *Risikofaktorer för ungas narkotikabruk och narkotikarelaterade problem. En litteraturoversikt av longitudinella studier från Norden om barn och unga vuxna*. Artikelnummer 21141. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/t/risikofaktorer-for-ungas-narkotikabruk-och-narkotikarelaterade-problem-/?pub=100854>

Folkhälsomyndigheten (2021c). *Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>

FORTE. (2018). *Hälsa och livsvillkor bland unga HBTQ-personer. Vad vet vi och vilka forskningsbehov finns?* Stockholm. https://forte.se/app/uploads/2018/11/unga-hbtq-personers-halsa_se_ta.pdf

Frivården (2021). Utdrag ur registerdata. Missbruksklassning för frivårdsklienter 1 oktober på frivårdskontoret Karlskrona 2017-2020.

Guttormsson U, Andersson A & Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning.

IVO-Inspektionen för vård och omsorg (2018). *Innehållsanalys av ärenden gällande tillsyn av personal inom hälso- och sjukvård*. Avdelningen för verksamhetsstöd och -styrning. <https://www.ivo.se/globalassets/dokument/nyheter/2018/innehallsanalys-hs-personal-ivo-20172.pdf>

IVO-Inspektionen för vård och omsorg (2021). *Vad har IVO sett 2020? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2020* https://www.ivo.se/globalassets/dokument/publicerat/rapporter/rapporter-2021/ivo_vhis-2

Kriminalvården (2013). *Dödlighet och återkomst till kriminalvård hos kriminalvårdsklienter med missbruk*. Projektnummer: 2009:120. <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/dodlighet-och-aterkomst-till-kriminalvard-hos-kriminalvardsklienter-med-missbruk.pdf>

Kurtz, S. P., Surratt, H. L., Buttram, M. E., Levi-Minzi, M. A., & Chen, M. X. (2013). *Interview as intervention: The case of young adult multidrug users in the club scene*. *J Subst Abuse Treat*, 44(3), 301-308.

Kurtz, S. P., Inciardi, J. A., Surratt, H. L., & Cottler, L. (2005). *Prescription drug abuse among ecstasy users in Miami*. *Journal of Addictive Diseases*, 24(4), 1-16.

Leifman, H., Leimar, P., Brännström, G., Montin, M., Boëthius, G., Nilsson, L., Kilim, I. (2020). *ANDTS skuggstrategi – förslag på nationell strategi för det samlade arbetet mot alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar för 2021–2025*. https://www.iogtse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/06/andts_skuggstrategi.pdf

Länsstyrelsen Blekinge. (2018a). *Operation Jean Nicot – Myndighetssamverkan mot illegal tobak*. Rapport 2018:7. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c844027c425/1527501595617/Rapport-2018-7.pdf>

Länsstyrelsen Stockholm. (2018). *Öppna drogscener-Metoder för lokal samverkan kring arbetet med öppna drogscener*. https://www.lansstyrelsen.se/download/18.26f506e0167c605d5693cf5e/1551096020979/metoder_kring_arbetet_med_oppna_drogscener_stockholm.pdf

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2018) *Nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. [https://www.mfof.se/download/18.1af131d916e45020f6b3a437/1574348799172/En%20nationell%20strategi%20f%C3%B6r%20ett%20st%C3%A4rkt%20f%C3%B6r%20A4drskapsst%20f%C3%B6r%20WEBB%20\(1\).pdf](https://www.mfof.se/download/18.1af131d916e45020f6b3a437/1574348799172/En%20nationell%20strategi%20f%C3%B6r%20ett%20st%C3%A4rkt%20f%C3%B6r%20A4drskapsst%20f%C3%B6r%20WEBB%20(1).pdf)

Polismyndigheten (2021). Utdrag ur brottsregistret. Hämtat 2021-11-01

Polismyndigheten (2020b). Utdrag ur brottsregistret. Antal misstänkta rattfylleribrott i Blekinge.

Regeringens direktiv 2020:68. *Samordnade insatser vid samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd*. <https://www.regeringen.se/49dc19/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/fokhalsa-och-sjukvard/samordnade-insatser-vid-samsjuklighet-i-form-av-missbruk-och-beroende-och-annan-psykiatrisk-diagnos-eller-narliggande-tillstand.pdf>

Regeringens proposition 2020/21:132. *En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025*. <https://www.regeringen.se/49506b/contentassets/00420d7da29847788a7dad65075ad7d4/prop-2020-21-132.pdf>

Regeringens skrivelse 2021/22:213 *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022-2025*. <https://www.regeringen.se/495c5b/contentassets/4e3f-6172f23a4564a8f2604a206e0323/en-samlad-strategi-for-alkohol--narkotika--dopnings--och-tobaks-politiken-samt-spel-om-pengar-20222025-skr.-202122213>

Regeringens proposition 2020/21:132. *En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025*. <https://www.regeringen.se/49506b/contentassets/00420d7da29847788a7dad65075ad7d4/prop-2020-21-132.pdf>

Regeringens proposition 2017/18:186. *Inkopporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. https://www.regeringen.se/4952fa/contentassets/ccaccfb483374099bdb045f96f7ca0bb/inkopporering-av-fns-konvention-om-barnets-rattigheter-2017_18_186.pdf

Region Blekinge (2021a). *Analys av Psykisk hälsa i Blekinge. SKR:s överenskommelse om: "insatser inom området psykisk hälsa 2020"*. Ett samarbete mellan Region Blekinge, Karlshamn, Karlskrona, Olofström, Ronneby och Sölvesborg kommuner samt den regionala brukarföreningen NSPH (Nationell samverkan för psykisk hälsa) Blekinge.

Region Blekinge. (2020) *Nulägesanalys Blekinge 2020*. https://regionblekinge.se/download/18.261e3c-8817618d062efc67c/1607010094920/Nul%C3%A4gesanalys_201203_final.pdf

SFS 2010:80. Skollag (2010:800). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skoglund (2019). *NPF, Alkohol och droger*. Presentation för SKR Första Linjen. 5 December 2019. <https://www.uppdragpsykiskhalsa.se/wp-content/uploads/2019/12/NPF-och-beroendeproblematik-Lotta-Borg-Skoglund-191205.pdf>

Skolinspektionen (2020). *Tio år av elevers röster. Skolenkäten 2010-2020*. https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/statistikrapporter/skolenkaten/skolenkaten-10-ar/skolenkaten_2010-2020.pdf

Socialstyrelsen. (2021). *Missbruk, substansrelaterade diagnoser och spel om pengar Tematisk uppföljning av behov, vård och stöd i förhållande till det nationella ANDT-arbetet och spel om pengar*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-4-7277.pdf>

Socialstyrelsen (2020a). *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende Kunskapsstöd för socialtjänsten*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf>

Socialstyrelsen. (2020b). *Studier om sociala insatsgrupper- Resultatuppföljning av ungdomar i SIG och utveckling av lovande arbetsformer*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6691.pdf>

Socialstyrelsen (2019b). *Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-11-6481.pdf>

Socialstyrelsen. (2017). *Nationellt utvecklingsarbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet- Åtgärdsplan med förslag på insatser och aktörer*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-4-26.pdf>

Statens folkhälsoinstitut. (2008). *Narkotikan i Sverige: metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt*. Östersund, 2008.

Sundin E, Landberg J och Ramstedt M (2018). *Negativa konsekvenser av alkohol, narkotika och tobak – en studie med fokus på beroende och problem från andras konsumtion i Sverige 2017*. Rapport 174. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Trafikverket (2021). *Analys av trafiksäkerhetsutvecklingen 2020. Målstyrning av trafiksäkerhetsarbetet mot etappmålen 2020*. [FULLTEXT01.pdf\(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/Fulltext/1619444779849/trygghet-i-skolan-2021-webb.pdf)

Tryggare Sverige. (2021). *Trygghet i skolan*. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.54b7ee3b1784afc127a27c07/1619444779849/Trygghet-i-skolan-2021-webb.pdf>

van Emmerik-van Oortmerssen, K., van de Glind, G., van den Brink, W., Smit, F., Crunelle, C-L., Swets, M., Schoevers, R-A. (2012). Drug and alcohol dependence 2012, 122:1-2. Prevalence of attention-deficit hyperactivity disorder in substance use disorder patients: a meta-analysis and meta-regression analysis.

Länsstyrelsen Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona
Telefon: 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge